
	<p>Списание ЕПОХИ Издание на Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“</p> <p>Journal EPOCHI [EPOCHS] Edition of the Department of History of “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo</p>		<p>Том / Volume XXXIV (2026). Книжка / Issue 1</p>
---	---	--	--

DOI: 10.54664/WRAJ2361

Пламен ПАРАШКЕВОВ*, Мартин ДОЙКОВ** /
Plamen PARASHKEVOV, Martin DOYKOV

„ГЕОСЛОВИЕ. ПРОСТРАНСТВА И ПРОМИСЛИ“ – КНИГАТА НА ПРОФЕСОР
АТАНАС ДЕРМЕНДЖИЕВ КАТО ДИАЛОГ МЕЖДУ НАУКАТА И ПРЕЖИВЯВАНЕТО

GEONARRATIVE. SPACES AND REFLECTIONS—THE BOOK OF PROFESSOR
ATANAS DERMENDZHIEV AS A DIALOGUE BETWEEN SCIENCE AND EXPERIENCE

Abstract: *The present text is a review of the book by Prof. Dr. Habil Atanas Dermendzhiev— Geonarrative. Spaces and Reflections. It follows the contents of the book which is structured in different thematic chapters according to the main fields of scientific interests of the author. They put the focus on various geographic publications by the author but also reflect his personal view of life which makes the book a peculiar and very interesting amalgam of scientific research and personal experiences.*

Keywords: *book review, publications, geography, biography.*

Живеем в свят, пренаситен с информация. Едва ли обаче тази реалност би била особен позитив за развитието на обществото, ако не бяха творците на словото, успели да я превърнат в благодатно поле за своята научноизследователска работа. Именно чрез нея те трансформират непрекъснато увеличаващия се поток от данни, който ни залива, в съдържателни конструкции, които ни помагат да разбираме, оценяваме и осмисляме процесите, обуславящи спецификата и особеностите на съвременното геопространство.

Такава е и новата книга на професор доктор на науките **Атанас Дерменджиев** „Гео-словие. Пространства и промисли“. Велико Търново: Издателство „ИТИ“, 2025, 532 с. ISBN 978-619-7602-87-6.

Своеобразен теоретичен синтез на резултатите от неговите дългогодишни научни търсения, тя обрисова картината на света през призмата на обществената география. Авторът ни пренася в полето на любимата наука по интригуващ и завладяващ начин, съчетаващ строгия академичен изказ със силата на художественото слово.

* **Пламен Парашкевов** – доцент, доктор, катедра „География“, Исторически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; България; @ p.parashkevov@ts.uni-vt.bg

** **Мартин Дойков** – главен асистент, доктор, катедра „География“, Исторически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; България; @ m.dojkov@ts.uni-vt.bg

Още с първите страници на своето изследване професорът показва значимостта на теоретичния фундамент за развитието на всяка една научна област, в частност и за обществената география. Нейните същностни характеристики са изведени посредством задълбочен анализ на богатото идейно наследство, оставено в нашата и световната географска литература. „Потаяйки“ ни в него, авторът не само разкрива многоаспектния характер на взаимоотношението територия – общество – пространство, но и подсказва, че „грижата на обществените географи не е в изобразяването на различни модели и процеси, а по скоро в разбирането и обясняването защо нещата са разпределени по начина, по който са“. Нещо повече, от позицията на своя творчески опит проф. Дерменджиев предлага структурирана и систематизирана теоретико-емпирична изследователска технология, очертаваща пътя за успешното реализиране на всяко едно самостоятелно научно проучване.

„Геословие е слово за Земята, но и за човека“, споделя той още в самото начало на своята книга. Превърнато в идеен конструкт на изследването, това откровение по естествен начин извежда демографската проблематика в тематичен вектор, с който професорът ни въвежда в многопластовото съдържание на обществената география. В тази част на своя труд обстойно изяснява както основните характеристики на социално-демографските процеси, така и глобалните и регионалните демографски тенденции. Откроена е географската проекция на такива негативни последици от икономическото неравенство в света като ниската социална мобилност, повишената престъпност, по-малката продължителност на живота и др. Показани са различните измерения на демографския проблем в отделните страни и региони, както и техните усилия за справяне с най-неотложните предизвикателства.

Едва ли обаче бихме получили цялостна представа за демографския облик на света, без да имаме възможността да надникнем в неговите локални характеристики. Професор Атанас Дерменджиев ни предоставя тази възможност, запознавайки ни с ролята на териториалните общности в социопространството, представяйки ни географията на националните малцинства на Китай, разкривайки ни религиозните репери на сръбската национална идентичност, отвеждайки ни в географското село на България и още, и още...

Неизменен субстрат в съдържанието на обществената география се явяват и проблемите породени от урбанизацията. Тук научният интерес на автора е фокусиран най-вече върху онези подходи и модели на градско развитие, които допринасят за тяхното решаване – „новият урбанизъм“, моделът на „умния град“, на „зеления град“, на „свиващите се градове“ и т. н.

Централно място в реализирания труд заемат и концепциите за поляризираното икономическо развитие. Няма как да не ни направи впечатление изводът, който се налага от тяхното представяне, а именно, че традиционното разделение на света на „богат Север“ и „беден Юг“ все още запазва своя актуален характер. Колкото и парадоксално да изглежда, става ясно, че вместо да бъдем свидетели на това как технологичният напредък съдейства за размиването на границите между тези две категории, ние единствено регистрираме задълбочаването на неравенството в света.

Същевременно обстойно и задълбочено проф. Атанас Дерменджиев разкрива нюансирането на този полярен модел посредством все по-осезаемото влияние, което упражняват върху световните стопански и политически процеси страните с нововъзникващи пазари и техните регионални обединения, каквито са БРИКС и Шанхайската организация за сътрудничество. Общата идентификационна стратегия на държавите от БРИКС, ориентирана към синтеза на собствената цивилизационна традиция и ценностите на модернизацията, авторът разглежда като първопричина за разрастването на техния интеграционен потенциал.

Не е оставен без внимание и такъв значим проблем, какъвто е енергийният. Тук акцентът е поставен върху изясняване същността на топливно-енергийното стопанство и факторите, обуславящи териториалната организация на енергетиката. Съвсем закономерно изведените причинно-следствени връзки получават и своята ясна географска конкретика посредством анализа на българо-румънските енергийни отношения, поставени в контекста на следвоенното икономическо развитие на Балканите. Изборът на подобен тематичен ракурс още веднъж

потвърждава трайния научен интерес на проф. Дерменджиев към тази проблематика. Тя може да бъде проследена в редица негови публикации, сред които задължително трябва да откروим научното изследване „Териториална организация на топливно-енергийния комплекс в Румъния. Икономикогеографски анализ“ [Дерменджиев, А. 1994] и монографията „География на енергетиката в Румъния“ [Дерменджиев, А. 1996].

От погледа на автора не убягват и въпросите, породени от усилията на България за интегрирането ѝ в европейските транспортни инфраструктури. Убедително е защитена необходимостта от отваряне на страната ни към съседните страни и Европа посредством изграждането и функционирането на инфраструктурни коридори, чиито трасета са определени от Транспортната комисия към Европейския съюз. Същевременно недвусмислено е направено предупреждението, че без тази мрежа България лесно може да „проиграе“ своето средишно положение и да се превърне в инфраструктурен остров, заобикалян от потоци и надежди.

Другият основен вектор в творческия път на проф. Дерменджиев е тясно обвързан с политикогеографската тематика. Тя е развита и в настоящата книга. Авторът ни предлага своя прочит за причините, катализиращи противоречията, конфликтите и войните в съвременния свят. Запознава ни с особеностите на европейския регионализъм и разсъждава върху бъдещето на Европа в постзападната епоха, върху ролята на Евроазиатския регион в глобалната геополитическа трансформация и мястото на Балканите в този процес.

Пред нас са очертани контурите на един по-различен свят, в който установените от САЩ и Запада институции, ценности, идеологии и теории постепенно, но необратимо губят своята доминантна роля в международните отношения. Стремещът към изграждането на алтернативна политическа, икономическа и финансова архитектура авторът разглежда като резултат от търсенето на регионална идентичност. И ни разкрива резултатите от този процес:

- На първо място, те са свързани с разрастването на интеграционното сътрудничество в рамките на Азиатско-тихоокеанския регион, превръщащо страните от тази част на света от обекти в субекти на глобалната политика;

- На второ място, те са видими във все по-ясно афишираното желание на европейските граждани да са част от „Европа, която контролира собствената си съдба и е способна да взема самостоятелни решения“;

- На трето място, те се изразяват в диаметрално противоположните визии на страните от постсъветското пространство, за това как трябва да бъдат построени отношенията помежду им;

- И не на последно място, те се заключават в усилията на балканските страни да преодолеят наследените от миналото проблеми по пътя на интеграционното взаимодействие.

Същевременно авторът ни напомня, че е невъзможно да разберем днешните Балкани, без да отчетем ролята на историческия фундамент в тяхното развитие. Прави го, като отново обръща своя поглед към Румъния, този път, изследвайки пулсациите в нейното териториално развитие, предопределили специфичните характеристики на румънската вътрешна и външна политика.

Многоспектърният характер на обществения живот провокира професор Дерменджиев да фокусира своя изследователски интерес и върху взаимоотношението „култура – пространство“ и неговия продукт – пространствените и културните различия между отделните региони в света. Превеждайки ни през коридорите на културната география, той ни разкрива и нейните различни форми на проявление – геопоестиката (поетичната география), „сакралната география“, етнокултурното ландшафтознание и т. н.

В този контекст горещо подкрепяме изразеното становище за необходимостта от навлизането на „по-разкрепостени“ текстове и форми на географско общуване в съвременното битие, посредством различните жанрове на литературата. Споделяме това виждане, защото е продиктувано не от стремеж към висока академичност, а точно обратното, защото е апел за „очовечаване“ на географската мисловност. Което изисква от нас да осветляваме и такива „параметри“ на географската среда като „духа на мястото“, „пространствените икони“, „ло-

кализационната субективност“ и да разкриваме, както пише проф. Дерменджиев, „начина, по който територията/пространството се възприема(т) и по който субектът, обитаващ въпросната територия/пространство, реагира“.

Очевидно подобен изследователски подход не може да бъде осъществен без научното взаимодействие на географията с литературата и психологията, в което ни уверява и авторът. При това той ни подсказва да не забравяме за огромния потенциал, който се крие в пътеписа като средство на географското познание. И то не толкова като помощен инструмент, доставящ емпирика за научни изследвания, а най-вече заради „възможността да се информираме от извора. От този, който с очите си е видял местата, за които пише. И със сърцето си ги е одухотворил“.

Препоръка, която ни връща отново в началото на „Геословие(то)“, където проф. Дерменджиев споделя дълбокото си убеждение, че „географията е не само наука за Земята, а и знание за отношения – към другия, към самите нас“. Разбиране, залегнало в основата на настоящия труд, предлагащ ни проникновен и оригинален прочит на взаимоотношението география – общество, такъв, от какъвто все повече се нуждаем в съвременния дигитален свят.

В раздела, посветен на геоглобализацията, проф. Дерменджиев предлага на читателя своя географско-философски прочит на съвременния свят в една поредица от задълбочени интерпретации на основни теми, отнасящи се до съвременната структура на глобалното пространство, интеграцията на световната икономика, транснационалните корпорации, мултикултурализма и мястото на европейското пространство. Всичко това се случва въз основа на дълбокото познаване на научните достижения на изследователи на различни проблеми в географията с помощта на разнообразни похвати. Пример за това идва още от първата тема в раздела, чрез която професор Дерменджиев се стреми да открие мястото на индивида и нацията като основни такономични единици в географските изследвания и ролята им в протичащите процеси на глобализация. В нея Азът е разделен в две категории – личен и социален, а към тях се прибавят допълнителни две подкатегории – реален и идеален. Посочена е и една от основните му задачи – „Азът на държавите определя нациите, а не обратното“. Именно в тази своя роля той е поставен в условията на „шокова демографска глобализация“, в която се оказва в компанията на различни видове тесногърди антиглобалисти, „носталгични националисти“ и „фанатизиращи традиционалисти“, опитващи се да се спасят от приближаващото „миграционно цунами“. И всичко това в името на Географията...

Малко по-прагматичен е подходът в следващите страници, посветени на световната икономика. Тя е представена през призмата на интеграционните процеси в света чрез различни интеграционни модели, типични за всеки от географските макрорегиони, които в крайна сметка водят до ново международно разделение на труда и до нов световен икономически ред. На по-ниско ниво проявленията на тези процеси са открити в концентрацията на капитала, работната сила и производствените ресурси, както и в стандартизирането на законодателството, икономическите и технологичните процеси.

Професор Дерменджиев определя глобализацията като сложен и противоречив феномен, чието описание не може да се извърши на базата на едно-единствено разбиране, поради което той вижда множество глобализации като обективни тенденции и като теоретични и идеологически модели, съществуващи в реалната действителност и обект на изследване на географската наука. Взаимоотношенията между тях са характеризирани като сблъсък, в смисъла на прословутата теоретична постановка на Самюел Хънтингтън, но не „териториално сепариран по границите на цивилизациите“, а между различни видове взаимнопреплитащи се „компресии“ на пространството. Или с други думи това са различните лица на глобализацията – ултралиберална, ислямизирана, ултраглобалистка, етатистко-консервативна, социалдемократизирана, както и алтерглобализация. От другата страна на географската везна авторът поставя регионализацията. Тя е представена като опит за бягство от унификацията и стандартизацията и като начин за намаляване на неравенствата между отделните елементи на територията.

Друг аспект на процеса на глобализация са транснационалните корпорации, които професор Дерменджиев представя като провокатори, консуматори и продукт на този процес. Тяхното влияние в съвременния свят става все по-голямо, а нарастването на концентрацията им и на печалбите ги задължава да имат свои геостратегически интереси, което, от своя страна, загатва за ролята им в световните геополитически процеси.

От ползването на автора не може да избяга Европейският съюз, който тук е представен от две различни гледни точки. Първата засяга мултикултурализма и свързаните с него концепции за идентичността и принадлежността. Но каква принадлежност – национална, европейска или атлантическа? И сякаш като контрапункт на мотото на ЕС се прокрадва тезата, че „мултикултурализмът не събира, а разделя обществата и ерозира мнозинствата“. Като едно от възможните лекарства е предложен „асиметричният федерализъм“, който според автора „дава възможност отделните групи в многоетническите държави да живеят заедно в условията на сравнително устойчива цивилизационна търпимост“. Втората гледна точка се стреми да определи тази многопластовост в рамките на европейското пространство, което, макар и единно, все пак представлява „мозайка от нации държави“. А изключителната динамика в това пространство е плод на регионалните реалности, на разнопосочността на интересите на отделните държави, блокове, съюзи, водеща до битка на идеологиите и противопоставяне на религиите, битка между „цивилизационния Запад и варварския Изток“.

Следвайки пътя на професор Дерменджиев, ще ни направи впечатление, че той е озаряван от професионалната, но и душевна светлина на няколко изтъкнати географи, представени в следващия раздел, наречен „Отгласи“. Техните звания са достатъчно показателни за академичния им авторитет, а личностните им качества са направили така, че оставените отпечатьци да бъдат още по-значителни. Всичко това е дало основание те да бъдат натоварени с конкретни роли.

В началото, разбира се, е Водачът – академик професор доктор на географските науки Марин Деведжиев, представляващ „комбинация от ерудиция, жизненост и афинитет към практическо прилагане на научните резултати“... „Мъченик на науката и човек с вечно подкупваща усмивка“.

След него идва Вдъхновителят – академик професор доктор на географските науки Владимир Максаковски – „благородно добронамерен, одухотворител на руската географска наука и образование“.

Учителят – академик професор доктор на геолого-минералогическите науки Тодор Николов, е обрисован като сакрален образ, а мъдрите му слова сякаш подсказват „за някакъв таен договор с езика, който му се подчинява и следва всички пируети на мисълта без съпротива“.

Насърчителят е професор доктор Дончо Дончев. Неговото „собствено име е синоним на научност, перфекционизъм, самокритичност и доброта“. Комбинация от „деликатни съвети, научни идеи и ... скромност. Амалгама от естетическа народност и научен консерватизъм.“

Виждаме и лика на Изследователя на географията на Средна Азия – академик професор доктор Василий Бартолд.

А също и този на Разказвача на географии – доцент доктор Васил Дойков – съчетание от „ерудиция, жизненост, благородство и доброта. Както и научно-популярна съпричастност, любопитство и радостен сблъсък с необятното.“

Част от пътя на професор Дерменджиев е извървяна в компанията на професор доктор Румен Янков и това със сигурност не се отнася само до множеството съвместни публикации, появили се като указателни табели в този участък от него.

Акцентът върху тази поредица от много силни и внимателно подбрани от автора епитети беше крайно необходим, за да покаже и нещо друго с фундаментално значение, а именно човешкото лице на географията...

Предпоследният раздел, наречен „Споделености“, е събрал текстове, приличащи на многоцветни картини, които четящият вижда от двете страни на пътя, като всяка следваща, в своите нюанси, е коренно различна от предходната и едновременно нейна вариация. Сред тях са

встъпителни думи и приветствени слова, посветени на важни събития или размисли за света, в който живеем, появили се някъде по пътя за Солун, в земята на Исус, или на летището в Ню Йорк, провокирани от конкретни житейски ситуации. Макар и толкова различни, сякаш ако бъдат събрани заедно всички тези картини, те ще формират една обща мозайка, ще ни позволят да надзърнем през калейдоскопа на светоусещането на професор Атанас Дерменджиев.

В поредицата от картини присъства многоликият образ на Балканите, чиито граници, по думите на автора, „се размиват някъде в многопластовите обществени отношения под големия товар на конфликти и напрежение, който все пак стимулира стремежа към взаимна социо-културна обвързаност и уважение“. В това пространство са изградени множество мостове, дефинирани като „осъзната необходимост“ и „материализиран израз на идеята за подадена ръка“. Тук са Стари мост в Мостар, Злият мост в Румъния, мостът на Дрина, мостът на р. нтра при Бяла... Те са „създатели на нови географии“. Ролята на мисловен техен противовес поемат бариерите, рамкиращи обхвата на региона, както и вътрешното му разделение. Те са не само физически, под формата на национални граници, но и психологически, които, макар и много по-невидими, се множат с огромна скорост. Психологическите бариери са онагледени чрез реални ситуации, в които прозира историческата обремененост на региона. Те могат да бъдат прозрени в невъзможността да се намери хърватин от Вуковар, който да каже „добър ден“ на сръбския си съсед. Или дори в леко поставените в кавички добри намерения на Горан Брегович, решил да изпрати 2009 г. на площада в София и да поздрави целия български народ с песни, възпяващи сръбската артилерия, отнела живота на над половин милион български родолюбци и възхваляващи героизма на сръбския войник Йеремя Кръстич, воювал в Първата световна война срещу българите. И въпреки всичко, пише авторът, „остава надеждата, че Босна пак ще бъде място, където хората, изложени на минорния тон на източноправославието, звучните октави на католицизма и печалните вибрации на молитвите на пророците, мирно ще съжителстват, ще работят и ще почитат боговете си“.

А дали някои от мостовете не са засегнати от процеса на метаморфоза? Дали те не са започнали също да се превръщат в бариери? Отправляме провокативните въпроси, за да се отдалечим от тази абстрактно изглеждаща постановка и да се приземим за момент в нашата родна действителност. За това ни помагат думите на професор Атанас Дерменджиев от не толкова далечната 2015 г., че относно знаменития каменен шедьовър на майстор Кольо Фичето при Бяла, „няма сведения за необходимост от съвременен санитран“, съпроводени от пророческото „не дай, Боже!“, макар и поставено в скоби. Десет години по-късно, пътувайки по същия път, забелязваме с тревога, че времето е опровергало тези думи и мостът някак по балкански е вече саниран. А чувството за естетика, усещане за красота и хармоничност с околната среда, заедно с куп други добродетели, явно са останали зазидани под сивия безразличен бетон...

В следващата картина образът на Балканите приема формата на „неправилна обърната запетая“, в чийто силует присъства „географският юмрук, размахван в непрекъснатите разрушителни войни, подклаждани от ненавистта към съседите“. На преден план изпъква необходимостта от вслушването в другия, познаването на съседа и комуникирането чрез общия език на търпимостта. Необходимостта от преодоляването на спомени, за които белеещите се албански бункери по склоновете на планините вероятно винаги ще напомнят. Тук също е предложено решение: „При положение че можем да пропътуваме разстоянието от единия до другия край на Земята за часове, първото пътуване е това до съседа, отключвайки сърцето му с добронамереност“. По този начин балканският юмрук „ще се разтвори за разтърсващо ръкостискане“ и „ще стопа етническите импулси на поредния балкански земетръс“, превръщайки се в своеобразен мост. Такава роля може да изиграе и едно любимо убежище на професор Дерменджиев, а именно балканската литература, и по-конкретно „литературните посланици на балканската география“. Сред тях личат имената на нобеловите лауреати Иво Андрич, Георгиус Сеферис, Одисеас Елитис, Орхан Памук и една плеяда други балкански автори, чието творчество остава слабо познато в съседните на техните страни.

Поглеждайки от другата страна на пътя, забелязваме изображения, представящи микрокосмоса на автора. Тук е картината на раждането на катедра „География“ в най-българския университет през далечната 1984 година. А нейното заглавие е лаконично и същевременно безкрайно изчерпателно – „От „кой и кога“ към „къде и защо“. Заглавие, утвърждаващо симбиозата между историята и географията и многократно препотвърдено чрез думите на Елизе Реклю, че „историята е география във времето, а географията – история на пространството“...

От тази страна на пътя е и образът на родовото огнище в „уж толкова близката, а необозримо далечна ивица край Струма в Егейска Македония“, проектиран с помощта на въздишки и стари избледнели фотографии... Или картината с малкото момче, запленило за първи път от стария средношколски учебник по отечествена география, открит в старинния шкаф на селската къща. И съвсем неподозиращо, че точно в този момент вече държи съдбата си... Както и картината с младежа, който в ранния следобед на четвъртък очаква от извехтеля ВЕФ да зазвучи букурещката версия на „Свободна Европа“ с музикалния „Метроном“, пренасящи по радиовълните мечти за свобода.

И така, улисани в многопластовите краски на разнообразните картини се оказваме в края на това пътешествие, което завършва така, както и започва – отново с Франк Синатра, но този път с песента му, посветена на най-космополитния град на планетата... на борда на ферибота от Манхатън към Стейтън Айленд... в сърцето на Ню Йорк, който все пак си остава „по-млад от носещите греди на всяка арбанашка къща“...

И ако това кратко представяне ви прави впечатление, то е заради множеството използвани в него авторски цитати, целящи да пресъздадат по-точно, макар и бегло, частица от света на професор Атанас Дерменджиев, и да демонстрират предпочитанията му да ползва разнообразни и сложни литературни похвати, както и умелата ловкост да си служи с тях. Те проличават и в последния раздел, поставящ поантата на „Геословие(то)“, съставен от два акростиха – азбучен и тематичен, както и един палиндром, изплетени от заглавията на различни авторски публикации.

Каква е равносметката след последната затворена 531 страница?

Книгата е точно такава, каквато я определят още началните ѝ редове – диалог „между науката и преживяването, между пространството и промисъла, между картината на света и разказа за нея“. Но тя е и много повече от това. Картина с безброй светове, в които се редуват научни и житейски постановки и хипотези. Картина с безброй светове, които продължават да се множат в геометрична прогресия с всяко следващо прочитане. Но и някак по географски да си взаимодействат, да се допълват и да провокират устоите на нашите разбирания за мястото, в което се преплитат пътищата ни, и за Географията – не само като наука, но и като светоглед, като разбиране за живота, като живот...

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Дерменджиев, А. 1994 – Атанас Дерменджиев. Териториална организация на топливно-енергийния комплекс на Румъния. Икономогеографски анализ. Велико Търново, 1994. [Dermendzhiev, A. Teritorialna organizatsia na toplivno-energiynia kompleks na Rumania. Ikonomogeografski analiz. Veliko Tarnovo, 1994.].

Дерменджиев, А. 1996 – Атанас Дерменджиев. География на енергетиката в Румъния. Велико Търново: Издателство „Фабър“, 1996. [Dermendzhiev, A. Geografia na energetikata v Rumania. Veliko Tarnovo: Izdatelstvo „Faber“, 1996.].

Дерменджиев, А. 2025 – Атанас Дерменджиев. Геословие. Пространства и промисли. Велико Търново: Издателство „ИТИ“, 2025, 532 с. [Dermendzhiev, A. Geoslovie. Prostranstva i promisli. Veliko Tarnovo: Izdatelstvo „ITI“, 2025.].